

สมถวิปัสสนาในพระไตรปิฎก ตอนที่ ๔๖

สุภีร์ ทুমทอง

๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๐

กรรมฐาน

๑. กายคตาสติ
๒. อานาปานสติ
๓. มรณสติ
๔. พุทธธานุสสติ
๕. ธรรมธานุสสติ
๖. สังฆธานุสสติ
๗. สีลธานุสสติ
๘. จาคาธานุสสติ
๙. เทวตธานุสสติ

๑.๑ ชื่อว่าไม่ทิ้งฉันทและทำตามคำสอนของพระศาสดา

พุทธานุสฺสตี ภาเวตี... ฌมมานุสฺสตี ภาเวตี...

สัสมานุสฺสตี ภาเวตี... สีลानุสฺสตี ภาเวตี ...

จาคานุสฺสตี ภาเวตี... เทวตานุสฺสตี ภาเวตี ...

อานาปานสติ ภาเวตี... มรณสติ ภาเวตี ...

กายคตาสตี ภาเวตี... อุปสมมานุสฺสตี ภาเวตี.(๙๒-๑๐๑)

(อ.เอกก. ๒๐ แสดงธรรมภาคปฏิบัติ ๑๘๑ ประการ)

๑.๑ ชื่อว่าไม่ทิ้งงานและทำตามคำสอนของพระศาสดา

อัยมฺ วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ อริตฺตชฺฌาโน วิหฺรติ

สตุฏฺฐาสนกโร โอวาทปฏิกโร

อโมหํ รฏฺฐปิณฺฑํ ภูณฺชติ.

โก ปน วาโท, เย นํ พหุสฺสีกโรนฺติ.

(อ.เอกก. ๒๐ แสดงธรรมภาคปฏิบัติ ๑๘๑ ประการ)

๑.๒ เป็นไปเพื่อเบื้อหน้ายโดยส่วนเดียว..นิพพาน

เอกธมฺโม ภิกฺขเว ภาวฺโถ พหุสฺสํโถ เอกนฺตนิพพิทาย
วิราคาย นิโรธาย อุปสมาย อภิญญาย สมฺโพธาย
นิพพานาย สํวตฺตติ. กตฺโม เอกธมฺโม. พุทฺธานุสฺสติ.,
ธมฺมานุสฺสติ... สัมมานุสฺสติ... สีลानุสฺสติ...
จาคานุสฺสติ... เทวตานุสฺสติ... อานาปานุสฺสติ...
มรณสฺสติ... กายคตาสติ... อุปสมานุสฺสติ.

(อ.เอกก. ๒๐/๒๙๖-๗)

๑.๓ เป็นธรรมที่ควรเจริญ

กตเม ฉ ฌมา ภาเวตพพา. ฉ อนุสฺสตีฏฺฐานานิ.

พุทฺธานุสฺสตี ฌมานุสฺสตี สัมมานุสฺสตี

สีลानุสฺสตี จาคานุสฺสตี เทวตานุสฺสตี.

อิเม ฉ ฌมา ภาเวตพพา.

(ที.ปา. ๑๑/๓๕๖ ทสุตตรสูตร)

๑.๓ เป็นธรรมที่ควรเจริญ

ราคสูส ภิกขเว อภิญญา ฉ ฌมา ภาเวตพพา.

กตเม ฉ. พุทธานุสสติ ฌมานานุสสติ สัมมานุสสติ

สีลานุสสติ จาคานุสสติ เทวตานุสสติ.

ราคสูส ภิกขเว อภิญญา อิม ฉ ฌมา ภาเวตพพา.

(อ.ฉก. ๒๒/๑๔๑ ราคเปยยาล)

๑.๓ เป็นธรรมเนียมที่ควรเจริญ

[๑๔๓-๑๖๙] รากสุส ภิกฺขเว ปริณฺณาย ..

ปริกฺขยาย .. ปหานาย ...ขยาย .. วยาย .. ีรกาย ..

นีโรธาย .. จาคาย .. ปฏฺฐินิสฺสคฺคาย.

อิม ฌ ฌมฺมา ภาเวตพฺพา.

[๑๗๐-๒๔๙] โทสสุส... โมหสุส...

(อ.ฉก. ๒๒ รากเปยยาล)

๑.๔ เป็นเครื่องอยู่โดยมากของอริยสาวก

อิธ มหานาม อริยสาวโก ตถาคตํ อนุสฺสรตี..

ปุณ จปรํ มหานาม อริยสาวโก ฌมมํ อนุสฺสรตี..

ปุณ จปรํ มหานาม อริยสาวโก สัมมํ อนุสฺสรตี..

ปุณ จปรํ มหานาม อริยสาวโก อตฺตโน สีลานิ อนุสฺสรตี..

ปุณ จปรํ มหานาม อริยสาวโก อตฺตโน จาคํ อนุสฺสรตี..

ปุณ จปรํ มหานาม อริยสาวโก เทวตานุสฺสตี ภาเวตี..

(อ.ฉก.ก. ๒๒/๑๐ มหานามสูตร)

๑.๕ ทำให้จิตออกจากกามคุณ

ฉยิมานิ ภิกฺขเว อนุสฺสตีฏฺฐานานิ. กตมานิ ฉ.
อิธ ภิกฺขเว อริยสาวโก ตถาคตํ อนุสฺสรตี..
ธมฺมํ อนุสฺสรตี.. สํขํ อนุสฺสรตี.. อตฺตโน สีลานิ อนุสฺสรตี..
อตฺตโน จาคํ อนุสฺสรตี.. เทวตานุสฺสตี ภาเวตี..
เนวสฺส ตสฺมี สมเย รากปริยฺยภูจितํ จิตฺตํ โหติ,
น โทสปริยฺยภูจितํ จิตฺตํ โหติ, น โมหปริยฺยภูจितํ จิตฺตํ โหติ,
(อ.ฉก.ก. ๒๒/๒๕ อนุสสตีฏฐานสูตร)

๑.๕ ทำให้จิตออกจากกามคุณ

อุชุกตเมวสุส ตสมึ สมเย จิตฺตํ โหติ,

นิกฺขนฺตํ มุตฺตํ วุฏฺฐิตํ เคนฺมหา.

เคโธติ โข ภิกฺขเว ปณฺจนเนตฺถํ กามคฺเณนํ อธิวจนํ.

อิทมปิ โข ภิกฺขเว อารมฺมณํ กริตฺวา

เอวมิเชกฺจเจ สตฺตา วิสุชฺฌนฺติ,..

(อ.ฉก. ๒๒/๒๕ อนุสสติฐานสูตร)

๑.๖ อยู่ร่วมกับศีล

กถณฺจ วิสาเช อุปกุกิลิฏฺฐสฺส จิตฺตสฺส อุปกุกเมน ปรีโยทปนา
โหติ. อีธ วิสาเช อริยสาวโก อตฺตโน สีลานิ อนุสฺสรตี
อขณฺทานิ อจฺฉิทฺทานิ อสพฺลानิ อกมฺมาसानิ ภูชิสฺसानิ
วิญญฺอุปฺสตฺถานิ อปรามตฺถานิ สมาริสีวตฺตนิกานิ.
ตสฺส สีลํ อนุสฺสรโต จิตฺตํ ปสีทตี, ปามุชฺชํ อุปฺปชฺชตี,
เย จิตฺตสฺส อุปกุกิลเสสา, เต ปหฺยีนฺตี,
(อํ.ติก. ๒๐/๗๑ อุโปสถสูตฺร)

๑.๖ อยู่ร่วมกับศีล

อัยมฺ วุจฺจติ วิสาখে อริยสาวโก **สีลฺโปสณํ** อุปวสติ,
สีเลน สหธิํ สํวสติ, สีลญฺจสฺส อารพฺภ จิตฺตํ ปสฺสีทติ,
ปามุชฺชํ อุปฺปชฺชติ,
เย จิตฺตสฺส อุปกุกิเลสสา, เต ปหฺียนนฺติ.

(อ.ติก. ๒๐/๗๑ อุโปสถสูตร)

๑. ความสำคัญ คุณค่า และอานิสงส์

- ๒.๑.๑ เชื่อว่าไม่ทั้งมานและทำตามคำสอนของพระศาสดา
- ๒.๑.๒ เป็นไปเพื่อเบียดเบียนโดยส่วนเดียว..นิพพาน
- ๒.๑.๓ เป็นธรรมที่ควรเจริญ
- ๒.๑.๔ เป็นเครื่องอยู่โดยมากของอริยสาวก
- ๒.๑.๕ ทำให้จิตออกจากกามคุณ
- ๒.๑.๖ เชื่อว่าเป็นผู้อยู่ร่วมกับศีลเป็นต้น

๒. วิธีการเจริญศีลानุสสติ

ศีลानุสสติ ภาเวตุกาเมน ปน รโหคเตน ปฏิสลลีเนน

อโห วต เม สีลानิ

อขณฺทานิ อจฺฉิทฺทานิ อสพฺลानิ อกมฺมาसानิ ภูชิสฺसानิ

วิญญฺอุปฺสตฺถานิ อปรามตฺถานิ สมาริํสวตฺตนิگانิํติ

เอวํอขณฺชตาทิกุณฺวเสน อตฺตโน สีลानิ อนุสฺสริตพฺพานิ.

ตานิ จ คหฺภูเจเนน คหฺภูจฺสีลानิ ปพฺพชิตฺเตน ปพฺพชิตฺสีลानิ.

(วิสุทฺธิ.)

การได้สมาธิ

เอวํ อขณฺหตาทิกุณฺวเสน อตฺตโน สีลานิ อนุสฺสรโต
เนวสฺส ตสฺมี สมเย รากปริยฺญจิตฺ จิตฺตํ โหติ
น โทสปริยฺญจิตฺ... น โมหปริยฺญจิตฺ จิตฺตํ โหติ
อุชฺศตเมวสฺส ตสฺมี สมเย จิตฺตํ โหติ สีลํ อารพฺภาติ
ปุริมฺนเยเนว วิกฺขมฺภิตนీวรนฺสฺส **เอกกฺขณ**
ฌานํคานิ อุปฺปชฺชนฺติ.

(วิสุทฺธิ.)

การได้สมาธิ

สี่ลक्षणํ ปน คมภีรตาย

นนานุปการคุณานุสสรณาธิมุตฺตตาย วา

อปปนํ อปปตฺวา **อุปจารปฺปตฺตเมว ฌานํ โหติ.**

ตเทตํ สี่ลक्षणานุสสรณวเสน อูปปนฺนตฺตา

สี่ตานุสฺสตีจฺจเว สงฺขํ คจฺจติ.

(วิสุทฺธิ.)

อานิสงส์ขงสี่ลำนุสสตี

อิมญจ ปน สี่ลำนุสสตีมนุยุตโต ภิกขุ

(๑) สิกขาย สคาวโว โหตี, (๒) สภาควุตตี,

(๓) ปฏิสนุถาเร อปฺปมตโต, (๔) อตฺตานุวาทาทิภยวิริหิตโต,

(๕) อณุมตเตสฺ วชเชสฺ ภยทสฺสาวี,

(๖) สทฺธาตีเวปุลลํ อธิคจฺฉตี, (๗) ปีตีปามุชฺชพฺหุโล โหตี,

(๘) อุตฺตรี อปฺปฏีวิชฺฌนโต ปน สุกฺตีปรายโน โหตี.

(วิสฺุทธิ.)

กรรมฐาน

๑. กายคตาสติ
๒. อานาปานสติ
๓. มรณสติ
๔. พุทธานุสสติ
๕. ธรรมมานุสสติ
๖. สังฆานุสสติ
๗. สีลानุสสติ
๘. จาคานุสสติ
๙. เทวตานุสสติ

๒. วิธีการเจริญจาคานุสสติ

จาคานุสสติ ภาเวตุกามาเนน ปน ปกตียา จาคาธิมุตฺเตน

นิจฺจปฺปวตฺตทานสํวิภาเคน ภวิตพฺพํ,

อถวา ปน ภาวนํ อารภนฺเตน

อิโตทานิ ปญฺจติ สติ ปญฺจคฺคาหเก อนฺตมฺโส เอกาโลปมตฺตมฺปิ

ทานํ อทตฺวา น ภุญฺชิสฺสสามีติ สมာทานํ กตฺวา

ตํทิวสํ คุณฺวิสิญฺจสฺส ปญฺจคฺคหเกสฺส ยถาสตฺติ ยถापฺลํ ทานํ ทตฺวา

ตตฺถ นิमितฺตํ คณฺหิตฺวา รโหคเตน ปญฺจิสฺสลลีนฺน

(วิสฺทฺธิ.)

๒. วิธีการเจริญจาคานุสสติ

ลาภา วต เม, สุลทํธํ วต เม,

โยหํ มจฺจเณรมลปริยฺภูจิตาย ปชาย

วิกตมฺลมจฺจเเรน เจตสา วิหรามิ

มุตฺตจาโค ปยตปาณิ โวสฺสคฺครโต ยาจโยโค

ทานสํวิภาครโตติ เอวํ วิกตมฺลมจฺจเรตาทิกุณฺวเสน

อตฺตโน จาโค อนุสฺสริตพฺโพ.

(วิสุทฺธิ.)

การได้สมาธิ

ตสฺเสวํ วิคตมฺลมจฺเฉรตาทิกฺุณวเสนน อตฺตโน จาคํ
อนุสฺสรโต เนว ตสฺมี สมเย รากปฺริยฺภูจิตฺํ จิตฺํ โหติ
น โทสปฺริยฺภูจิตฺํ... น โมหปฺริยฺภูจิตฺํ จิตฺํ โหติ
อุชฺุคตเมวสฺส ตสฺมี สมเย จิตฺํ โหติ จาคํ อารพฺภาติ
ปฺริมนเยเนว วิกฺขมฺภิตนึวรนฺสฺส **เอกกฺขณ**
ฌานงฺคานิ อุปฺปชฺชนฺติ.

(วิสุทฺธิ.)

การได้สมาธิ

จากคุณานัน ปน คมภีรต่าย

นานุปการจากคุณานุสรณาธิมุตตต่าย ว่า
อุปปนํ อุปปตฺวา **อุปจารุปปตฺตเมว ฌานํ โหติ.**

ตเทตํ จากคุณานุสรณวเสน อุปปนุนตฺตา

จากานุสฺสตีจฺเจว สงฺขํ คจฺฉติ.

(วิสุทฺธิ.)

อานิสงส์ของจาคานุสสตี

อิมณจ ปน จาคานุสสตีมนุยุตโต ภิกขุ

(๑) ภียโยโส มตตาย จาคาธิมุตโต โหตี,

(๒) อโลภชฌาโสโย, (๓) เมตตาย อนุโลมการี,

(๔) วิสารโท, (๕) ปีตีปามุชชพหุโล,

(๖) อุตตรี อปปฏิวิชฌนโต ปน สุกตีปรายโน โหตี.

(วิสุทธิ.)

กรรมฐาน

๑. กายคตาสติ

๒. อานาปานสติ

๓. มรณสติ

๔. พุทธานุสสติ

๕. ธรรมานุสสติ

๖. สังฆานุสสติ

๗. สีลานุสสติ

๘. จาคานุสสติ

๙. เทวตานุสสติ

๑๐. อุปสมมานุสสติ

สวัสดีครับ